

SISM2 UPDATE

The Project for Support for Improvement of School Management Phase-II

मंसिर २०७३, अङ्क-८

यस अङ्क भित्र

पेज १: विद्यालयको सुशासन सुदृढीकरणमा सिसम२ परियोजना

पेज १-२: जापानमा विद्यालय व्यवस्थापन र विपद् पूर्वतयारी सम्बन्धी तालिम

पेज २-३: विद्यालयको प्रकोप नक्साङ्कन

पेज ३: विद्यालय सुधार योजना लेखाजोखा: एक अनुभूति

पेज ४: भूकम्पबाट अति प्रभावित जिल्लाहरूमा विसुयो फलोअप कार्यशाला

पेज ४: शैक्षिक तालिम केन्द्रका प्रशिक्षकहरूका लागि विसुयो सम्बन्धी प्रशिक्षक प्रशिक्षण

पेज ४: अन्तिम सर्वेक्षण

विद्यालयको सुशासन सुदृढीकरणमा सिसम२ परियोजना

बाबुराम पौडेल

महानिर्देशक, शिक्षा विभाग

शिक्षा मानव जीवनको आधारभूत आवश्यकता हो । यसै तथ्यलाई मध्यनजर गर्दै नेपालको संविधान २०७२ ले शिक्षालाई मौलिक अधिकारको रूपमा स्वीकार गरेको छ । सो अनुरूप गुणस्तरीय शिक्षामा सबैको सहज र समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्नका लागि नेपाल सरकारबाट शैक्षिक नीति, नियम, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । शिक्षा हरेक नागरिकको सहज पहुँचमा हुनुका साथै व्यक्तिले प्राप्त गर्ने शिक्षा जीवनोपयोगी अर्थात् दैनिक जीवनका आवश्यकता परिपूर्ति गरी गुणस्तरीय जीवनयापन गर्नका लागि महत्वपूर्ण माध्यम हुने गर्दछ । त्यसका लागि राज्यबाट प्रदान गरिने शिक्षा गुणस्तरीय हुनु पर्दछ । गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चितताका आधारहरूमध्ये कुशल शैक्षिक व्यवस्थापन पनि एक हो ।

नेपालमा विद्यालय शिक्षाको व्यवस्थापन सुदृढीकरण गरी गुणस्तरीय शिक्षाको पहुँच विस्तारलाई केन्द्रमा राखी विगत ७ वर्षदेखि दुई चरणमा कार्यान्वयनमा रहेको विद्यालय व्यवस्थापनमा सुधार सहयोग (सिसम) परियोजनाले विद्यालय सुधार योजना (विसुयो) निर्माण तथा अद्यावधिक गराउने कार्यबाट विद्यालयस्तरका शैक्षिक सरोकारवालाहरूको विद्यालय व्यवस्थापनमा सहभागिता अभिवृद्धि गरी विद्यालय प्रतिको अपनत्व र जवाफदेहितामा वृद्धि गर्न सकारात्मक भूमिका खेलि रहेको छ । यसै सन्दर्भमा विसुयो निर्माणका लागि शैक्षिक प्रशासनको केन्द्रदेखि स्थानीय तहसम्मको क्षमता विकासका अतिरिक्त विसुयो निर्माण सहयोगी पुस्तिका, विसुयोको प्रयोगबाट विद्यालय व्यवस्थापन सुधारका लागि आवश्यक स्रोत सामग्री, सहजकर्ताहरूका लागि विद्यालयस्तरीय कार्यशाला सहयोगी-पुस्तिका, विद्यालय स्वमूल्याङ्कन रुजुसूची एवम् वार्षिक विसुयो अद्यावधिकका लागि सहयोगी तालिम पुस्तिका तथा विद्यालयमा विपद् पूर्वतयारी सम्बन्धी सन्दर्भ सामग्री विकास गरी प्रत्येक विद्यालयसम्म यसको पहुँच पुग्नुले विद्यालयलाई योजना निर्माणमा सहजीकरण एवम् एकरूपता कायम गर्न महत्वपूर्ण सहयोग प्रदान गरेको छ । यसै गरी विद्यालयले सामना गर्नु पर्ने विपद् व्यवस्थापन विसुयोको अभिन्न अङ्गको रूपमा समाविष्ट गरी स्थानीय स्तरमा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि गर्नमा यस परियोजनाले खेलेको भूमिका उल्लेख्य छ ।

गुणस्तरीय शिक्षाको समतामूलक पहुँच विस्तारका लागि सुदृढ शैक्षिक व्यवस्थापन अपरिहार्य शर्त हो । यस तथ्यलाई आत्मसात गर्दै सिसम पहिलो चरणको अनुभवसमेतका आधारमा चरणवद्ध रूपमा देशभरि नै सिसम२ लागू गर्ने क्रममा: शैक्षिक प्रशासनका हरेक तहको क्षमता विकास गर्दै जाने कार्यपद्धति अवलम्बन गरेको छ । यस परियोजनाले विसुयो मार्फत विद्यालय व्यवस्थापनको सुदृढीकरणमा गरेको प्रयासले नेपालको शैक्षिक विकासमा सकारात्मक योगदान पुग्ने अपेक्षा गर्दै समग्रमा विद्यालय सुशासन अभिवृद्धि गर्नमा सहयोग हुनेछ साथै यस परियोजना कार्यान्वयनबाट प्राप्त अनुभवका आधारमा शैक्षिक विकासका सहकार्यलाई निरन्तरता दिने विश्वास गरेको छ ।

जापानमा विद्यालय व्यवस्थापन र विपद् पूर्वतयारी सम्बन्धी तालिम

सिसम२ को आयोजनामा २०७३ भाद्र २५ देखि आश्विन २ गतेसम्म जापानमा नौ दिने विद्यालय व्यवस्थापन र विपद् पूर्वतयारी सम्बन्धी तालिममा शिक्षा मन्त्रालय र मातहतका निकायहरूका जम्मा नौ जना कर्मचारीहरूको सहभागिता रहेको थियो । जापानका विद्यालयहरूमा समुदायको सहभागितामा गरिएको विपद् पूर्वतयारी बारे बुझ्ने र नेपालका विद्यालयहरूमा त्यहाँबाट सिकेका

ज्ञानलाई विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा विसुयोको प्रभाव तथा दिगोपनालाई बलियो बनाउनका लागि सिसमर बाट गरिने राष्ट्रिय प्रवोधीकरणका बारेमा जापानका सम्बन्धित अधिकारी तथा जाइकाका कर्मचारीहरूसँग छलफल गर्ने तालिमका उद्देश्यहरू रहेका थिए । सो तालिमले सहभागीहरूलाई समग्र रूपमा छाप पारेको कुराहरूमा समय व्यवस्थापन, विपद् सम्बन्धी संवेदनशील रूपमा जागरुक, पाठ्यसामग्री तथा शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया मार्फत पूर्वतयारी, विपद् स्रोतसामग्रीहरू तथा विपद् व्यवस्थापनमा समुदायको सहभागिता आदि रहेका छन् ।

विद्यालयको प्रकोप नक्साङ्कन

परिचय र परिवेश

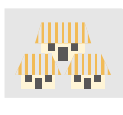
भक्तपुर जिल्लाका केहि सामुदायिक विद्यालयहरूमा सञ्चालित “सपना विद्यालयको परिकल्पना” (Imagining the Dream School) विषयक कार्यशाला गोष्ठीले नवीन पद्धती र विद्यार्थीहरूको सृजनात्मक प्रतिभा विकास गराउने लगायत बालबालिकाहरूको गुणस्तरीय शिक्षा र समुचित विद्यालय व्यवस्थापनमा अभिभावकहरूको अभिरुचीमा अभिवृद्धि गरेको थियो । यसै बीच बैशाख २०७२ को विनाशकारी “गोरखा भुकम्प” ले यस प्रकारको गतिविधिमा बाधा पुऱ्याईदियो । परिवर्तित परिस्थितिमा यस जिल्लाको विभिन्न विद्यालयमा “विद्यालय क्षेत्र वरिपरी असुरक्षित र भेला हुने स्थानहरूको पहिचान” विषयक गोष्ठीको माध्यमबाट यस विधि (Visual Tools) को परीक्षण गरियो । यस्ता गतिविधिले अभिभावकहरूको उत्प्रेरणा र चासो बढाउनुका साथै अभिभावकहरूमा आफ्ना बालबालिकाहरूको सुरक्षा, गुणस्तरीय शिक्षा र उचित विद्यालय व्यवस्थापनका बारेमा चासो राख्नका लागि एकदमै राम्रो अवसर प्रदान गरेको छ ।

लक्ष्य र उद्देश्य

भक्तपुर जिल्लाका सबै विद्यालयमा अभिभावक, समुदाय र विद्यालयबीचको सञ्चार माध्यमको सुदृढीकरण गर्ने गोष्ठीको लक्ष्य रहेको छ भने “विद्यालय क्षेत्र वरिपरी असुरक्षित र भेला हुने स्थानहरूको पहिचान” गर्ने विषयमा जिल्ला शिक्षा कार्यालय (जि.शिका) का ३ जना श्रोत व्यक्तिहरूलाई गोष्ठीको शुरुदेखि अन्त्यसम्मका प्रक्रियाको अभिमुखीकरण गरिने योजना रहेको छ ।

गोष्ठीको सामग्री, प्रक्रिया र विधि

यस गोष्ठीका सहजकर्ताले विद्यालय विपद् नक्साङ्कन गर्न प्रयोग गरिने सामग्रीहरू जस्तै ३X३ फिटको सेतो कार्डबोर्ड, A३ साइजको चित्रकार्ड पर्चा, ९X६ सेमिको चित्रकार्ड देखाउँदै यसको प्रयोगबारे सहभागीहरूलाई जानकारी गराउने गर्दछन् । यस बाहेक तालिमको प्राविधिक सत्र सञ्चालन अगाडि नै प्रत्येक सत्रहरूमा गरिने गतिविधिहरूको विस्तृत जानकारी पनि गराइन्छ ।

प्राविधिक सत्र १: चित्रकार्डको परिचय

यस सत्रमा सहभागी विद्यार्थीहरूलाई उपलब्ध गराईएको चित्रकार्डमा कोरिएका विभिन्न चित्रहरू अध्ययन गरी साझा बुझाई कायम गर्ने । विद्यार्थीहरूलाई केही छुटेका वा उपयुक्त नयाँ भौतिक पूर्वाधार र संरचनाहरूको चित्रकार्ड आवश्यक भए नभएको छलफल गरी खालि कार्डमा चित्र थप्न लगाउने वा नयाँ भौतिक संरचनाहरू निधो गरी सिधै सेतो कार्डबोर्डमा कोर्न लगाउने ।

प्राविधिक सत्र २: नक्साङ्कन तयारी

गोष्ठीमा सहजकर्ताले “विद्यालय” अङ्कित चित्रकार्ड “सेतो कार्डबोर्ड” को ठीक माझमा राखी “हिमालय” अङ्कित चित्रकार्ड विद्यार्थीहरूलाई दिई “सेतो कार्डबोर्ड” को नक्सामा “उत्तर” दिशा पहिचान गर्न लगाउने । त्यसैगरी “घर” अङ्कित चित्रकार्ड विद्यार्थीहरूलाई देखाई उनीहरूकै इच्छा अनुसारको “घर” अङ्कित चित्रकार्ड छान्न लगाई पहिल्यै टाँसिएको विद्यालय छेउछाउमा टाँस्न लगाउने ।

प्राविधिक सत्र ३ : विद्यालय वरिपरिका संरचनाहरूको नक्साङ्कन

गोष्ठीमा विद्यार्थी सहभागीहरूलाई सामूहिक कार्यका लागि र अभिभावक र अन्य सहभागीहरूलाई पहिला १ र २ सत्रहरूमा विद्यार्थीहरूको गतिविधिमा ध्यान दिई अवलोकन गर्न अनुरोध गर्ने । विद्यार्थीहरूलाई “सेतोपाटी कागज” को बीचमा राखिएको विद्यालयलाई आधार मानी उपलब्ध गराइएको भौतिक संरचना र पूर्वाधारहरूका चित्रकार्ड ठीकठीक ठाउँमा टाँस्न लगाइ छलफल गर्न लगाउने । यस सत्रका सहभागीहरू लगायत सरोकारवालाहरूलाई विद्यार्थीहरूद्वारा तयार गरिएको नक्सामा आवश्यक सुझाव र सल्लाहको लागि अनुरोध गर्ने ।

प्राविधिक सत्र ४: विद्यालय वरिपरिका संरचनाहरूको नक्साङ्कनमा छलफल

गोष्ठीका आमन्त्रित अन्य सहभागीहरूसँग तयारी नक्सामा व्यापक छलफल गर्ने र सहभागीहरूको अनुमोदन पछि सहजकर्ताले बाढी, पहिरो, भूकम्प जस्ता विपद्का कारणवारे विस्तृतमा जानकारी दिने तथा एक पछि अर्को गर्दै बाढी, आगलागी र चर्केका घर अङ्कित चित्रकार्ड सहभागीहरूलाई दिई विद्यालयको तयारी नक्सामा “असुरक्षित स्थान” र “भेला हुने स्थान” तथा भौतिक संरचनाहरूको पहिचान गर्न लगाउने । त्यस पछि यसरी तयार गरिएको विद्यालयको नक्सा अनुसार गोष्ठीका सहभागीहरू विद्यालयको यथास्थानमा गई “असुरक्षित (बाढी, पहिरो, आगलागी)” र “भेला हुने स्थान” अङ्कित पोष्टर टाँस्न लगाउने ।

विद्यालय सुधार योजना लेखाजोखा : एक अनुभूति

श्रीकृष्ण आचार्य
विनि, जिशिका, गोरखा

आ.व. २०५८/५९ देखि नै विकेन्द्रीकृत ढाँचामा योजनावद्ध सुधार अभ्यासलाई कार्यरूप दिने गरी विसुयो निर्माण र कार्यान्वयन हुँदै आएको छ । विद्यालयलाई राम्रो विद्यालय, राम्रो सिकाइ थलो र राम्रो शिक्षण केन्द्र बनाउने उद्देश्यका साथ निर्माण गरी सोही अनुरूप कार्यान्वयनमा लैजानु पर्ने विसुयो कताकता एउटा दराजमा थन्किएर रहेको अवस्था हाम्रा सामु विद्यमान छ । विद्यालयको वास्तविक आवश्यकतालाई समेटेर बनाइएको विसुयो मात्र वास्तविक कार्यान्वयनमा जान सक्दछ । विद्यालयहरूले विसुयो बनाइरहे तर विद्यालयको सुधार सोही मार्गचित्र बमोजिम भएन । कार्यान्वयनमा विद्यालयहरू चुके भने अनुगमन र विद्यालयलाई आवश्यक परेको प्राविधिक सहयोग पुर्‍याउनमा हामीहरू चुक्यौं जुन वास्तविकता हो ।

२०७२ वैशाख १२ गते गएको विनाशकारी भूकम्प र त्यसपछि आएका पराकम्पहरूका कारण धेरै विद्यालयहरूमा क्षति पुग्यो र महिनौं बन्द गरिए । सरकारले तीन वर्षभित्रमा पुनः निर्माण गरिसक्ने योजना ल्यायो । जिशिकाले पनि तीन वर्ष भित्रमा भौतिक संरचना निर्माण गरिसक्ने र दोहोरो अड्डामा सिकाइ उपलब्ध हासिल गर्ने, गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्ने गरी कार्ययोजना तय गऱ्यो । सोहीअनुसार प्रधानाध्यापक (प्रअ) र विद्यालय व्यवस्थापन समिति (विव्यस) का अध्यक्षलाई प्रत्यक्ष सहभागी गराएर यसको लेखाजोखाको आवश्यकता महसुस गरी सिसम२ परियोजनासँगको हातेमालोमा विसुयो लेखाजोखाको योजना बनायौं जुन देशभरिमा नै पहिलो अभ्यास हुन सक्दछ ।

२०७३ भाद्र २४ मा सिसम२ परियोजनाको सहयोग र जिशिका, गोरखाको आयोजनामा विसुयो लेखाजोखा सम्बन्धी एकदिने गोष्ठी सम्पन्न भयो साथै गोष्ठीको कार्यविधि पनि तय गरियो । यस गोष्ठी सञ्चालन खाकाको अन्तिम मस्यौदालाई गहन रूपमा अध्ययन गरेर यसको ढाँचा, तथ्याङ्कको प्रस्तुति, विश्लेषण, आवश्यकताको पहिचान, लक्ष्य निर्धारण र कार्यान्वयनको अन्तरसम्बन्ध, बजेटको आँकलन र विसुयोको कार्यान्वयन योग्यतावीचको सम्बन्ध पहिचान गरी विद्यालयका प्रअ र विव्यसका अध्यक्षहरूलाई प्रत्यक्ष सहयोग पुर्‍याउने गरी हरेक स्रोतकेन्द्रमा एकदिने विसुयो लेखाजोखा सम्बन्धी बैठक आयोजना गर्ने तय भए अनुसार महेन्द्रज्योति मा.वि. स्रोतकेन्द्रमा आश्विन ४ गते पहिलो विसुयो लेखाजोखा बैठक आयोजना गरियो ।

दिपेन्द्र सुवेदी (जिशिअ) को संयोजकत्वमा म र स्रोतव्यक्ति ध्रुवराज अर्याल रहेको विसुयो लेखाजोखा प्राविधिक कार्यदल (SIP Appraisal Team) बन्यो । स्रोतकेन्द्र भित्रका २२ वटा सामुदायिक विद्यालयहरूको विसुयोको अन्तिम मस्यौदा कार्यदलले प्राप्त गर्‍यो र विसुयो निर्माण सहयोगी पुस्तिकामा उल्लिखित ढाँचालाई अनुशरण गर्दै हरेक विद्यालयले तयार पारेका विसुयोको गहिरिएर अध्ययन र विश्लेषण गरियो । मस्यौदामा नै चिन्ह लगाउँदै राय तथा सुझावहरूसहित प्रत्येक विद्यालयका लेखाजोखा फाराम पनि तयार पारियो । यसरी कुन विद्यालयले कसरी विसुयो निर्माण गरेको रहेछ भन्ने कुरा कार्यदललाई स्पष्ट भयो र अब कुन विद्यालयले के गर्नुपर्छ भन्ने पनि तय भयो । बैठकमा प्रत्येक विद्यालयबाट प्रअ र विव्यसका अध्यक्षको सहभागिता रहेको थियो । बैठकमा ती विद्यालयलाई आफ्नो विसुयो निर्माण प्रक्रिया र अनुभव आदानप्रदान गर्न लगाइयो साथै विद्यालयले तयार पारेको कार्यदलले अध्ययन गरेको मस्यौदा र कार्यदलले भरेर तयार पारेको मूल्याङ्कन फाराम पनि सँगसँगै अध्ययन गर्न दिइयो । निर्माण भएका विसुयो मध्ये कार्यदलले ठहर गरे बमोजिमका दुईओटा उत्कृष्ट विसुयो सो बैठकमा प्रस्तुत गर्न लगाइयो । हरेक विद्यालयबाट प्राविधिक कार्यदलले प्रस्ताव गरेका राय, सुझावले विसुयो निर्माणमा ठूलो सहयोग पुगेको पृष्ठपोषणसहित विसुयोमा यी कुराहरूलाई समावेश गर्ने प्रतिवद्धता प्राप्त भयो ।

पहिलो पटक यसरी सञ्चालन गरिएको विसुयो लेखाजोखाले सरोकारवालाहरूमा हौसला थपी नयाँ पाठ सिकाएको छ । विगतका वर्षहरूमा हामीले विद्यालयहरूलाई कहिल्यै विसुयोको लेखाजोखा गर्नुपर्छ भनेर सिकाएनछौं जसले गर्दा विसुयो सम्बन्धी कार्यक्रम निष्प्रभावी भएछन् र विसुयोहरू दराजमा थन्किएछन् । यस कार्यक्रमले उनीहरूलाई विसुयोको लेखाजोखा गर्न प्राविधिक सहयोग प्राप्त हुनुको साथै अपनत्वको भावना जगाएको छ र विद्यालयहरूलाई आवश्यक प्राविधिक सहयोगसहित विसुयो कार्यान्वयनका लागि बनाइनु पर्दछ भन्ने सन्देश दिएको छ ।

भूकम्पबाट अति प्रभावित जिल्लाहरूमा विसुयो फलोअप कार्यशाला

शिक्षा विभाग/शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्र (शैजविके)/पाठ्यक्रम विकास केन्द्र र सिसम२ ले ७५ वटै जिल्लामा विसुयो निर्माण तथा अद्यावधिकका लागि सहयोग गरिरहेको छ । “गोरखा” भूकम्पले अत्यन्तै प्रभाव पारेका जिल्लाहरूका लागि विशेष कार्यशालाको आवश्यकता रहेको महसूस गरियो । सरोकारवालाहरूसँगको छलफल पछि कार्यशाला आवश्यकतामा आधारित हुनुपर्छ भनेर स्पष्ट भयो र पहिलो परीक्षण जिल्लाहरूको रूपमा सिन्धुली र मकवानपुरलाई कार्यशालाको लागि छनौट गरियो ।

सिन्धुली र मकवानपुरमा सञ्चालित कार्यशाला

सिन्धुलीमा जेठ २८-२९ र मकवानपुरमा असार १८-१९, २०७३ मा “वार्षिक विसुयो अद्यावधिकका लागि जिल्लास्तरीय संयोजन तथा सञ्जाल” विषयक दुई दिने कार्यशाला सम्पन्न भयो । कार्यशालाको मुख्य उद्देश्यहरूमा विपद् पूर्वतयारीलाई समेत समावेश गरी विसुयो अद्यावधिकका लागि ज्ञान तथा सीप बारे पुर्नताजगी/अभिमुखीकरण गर्ने, भूकम्प पछि पुर्नस्थापना तथा पुर्ननिर्माणको क्षेत्रमा जिल्लामा के भइरहेको छ भन्ने अवस्था बारे आदानप्रदान गर्ने तथा बुझ्ने साथै भविष्यको संयुक्त प्रयास र योजनाका बारेमा छलफल गर्ने आदि रहेका छन् । कार्यशालामा जिशिश, सहायक जिशिश, विनि, स्रोतव्यक्ति तथा शिक्षकका पेशागत संस्था, गैरसरकारी संस्थाहरू (गैसस) तथा जिल्ला विकास समिति (जिविस) लगायतका प्रतिनिधिहरूसहित सिन्धुलीमा ४५ जना तथा मकवानपुरमा ५६ जनाको सहभागिता रहेको थियो ।

शैक्षिक कार्यक्रम तथा कार्यकलापहरूको नक्साङ्कन

विद्यालयमा विपद् पूर्वतयारी तथा जिल्लामा रहेका शिक्षा क्षेत्रमा काम गर्ने गैससहरूको नक्साङ्कन गर्नु कार्यशालाको मुख्य कार्यकलाप रहेको थियो । विपद् पूर्वतयारी योजना प्रक्रिया अभ्यास गर्ने उद्देश्यले विद्यालय भ्रमण गराइयो भने, क) जिल्लामा शिक्षा क्षेत्रमा कुन कार्यकलाप, कसबाट र कहाँ सञ्चालन भैरहेका छन् भन्ने बारेमा सहभागीहरूबाट जानकारी आएको, ख) गतिविधिहरू बीचको अन्तर वा मिल्दाजुल्दा कार्यकलापहरूको पहिचान साथै ग) भविष्यमा गरिने कार्यहरूको योजना पनि बनाइएको थियो ।

शैक्षिक तालिम केन्द्रका प्रशिक्षकहरूका लागि विसुयो सम्बन्धी प्रशिक्षक प्रशिक्षण

२०७२ चैत्र-२०७३ वैशाख महिनामा सिसम२ को आयोजनामा २-३ दिने चार समूहमा “शैक्षिक तालिम केन्द्रका (शैताके) प्रशिक्षकहरूका लागि विसुयो सम्बन्धी प्रशिक्षक प्रशिक्षण” सम्पन्न भयो । प्रशिक्षणको उद्देश्यहरूमा प्रशिक्षकलाई नेतृत्व क्षमता विकास तालिम दिनुहुने प्रशिक्षकहरूलाई व्यवहारिक विधिबाट प्रशिक्षण दिने, विसुयो सम्बन्धी सामग्री उपलब्ध गराउने र सो सँग सम्बन्धित सत्रहरूमा छलफल गर्ने तथा सिसम२ ले तयार पारेको तालिम पुस्तिकाको प्रयोग गर्ने रहेका छन् जुन उनीहरूले आफ्नो पाठ्यक्रम र सत्र योजनामा समायोजन गर्न सक्नेछन् र उनीहरूले विसुयोको सत्रहरू समायोजन गर्नका लागि कार्ययोजना बनाउन तथा नियमित रूपमा सत्र सञ्चालन गर्न सक्नेछन् । प्रशिक्षणमा प्रशिक्षक नेतृत्व क्षमता विकास तालिममा विसुयोको सत्र सञ्चालनका लागि जिम्मेवार ८८ जना प्रशिक्षकहरूले भाग लिएका थिए ।

शैताकेका प्रशिक्षकहरूका लागि विसुयो सम्बन्धी प्रशिक्षक प्रशिक्षणको समय तालिका

समूह	स्थान	मिति	सहभागिहरू
१	काभ्रे	१५-१६ चैत्र	पर्सा-२, वारा-४, चितवन-२, नुवाकोट-२, काठमाडौँ-२, काभ्रे-७, शैजविके-४ (जम्मा २३)
२	मोरङ	८-१० वैशाख	इलाम-२, भापा-२, भोजपुर-२, सुनसरी-४, मोरङ-४, खोटाङ-२, सप्तरी-२, धनुषा-४ (जम्मा २२)
३	बाँके	१३-१५ वैशाख	दाङ-२, रुपन्देही-४, पाल्पा-३, तनहुँ-४ गोरखा-२, कास्की-४, म्याग्दी-२ (जम्मा २१)
४	कास्की	१३-१५ वैशाख	जुम्ला-२, रुकुम-२, बाँके-४, सुर्खेत-४, डोटी-४, बैतडी-२, कञ्चनपुर-२, कैलाली-२ (जम्मा २२)

अन्तिम सर्वेक्षण

शिक्षा विभाग/सिसम२ परियोजनाले २०७१ जेठ महिनामा आधारभूत सर्वेक्षण (Baseline Survey) गरेको थियो जसका लागि संखुवासभा, भक्तपुर, कपिलवस्तु, कालिकोट, र डडेल्धुरा जिल्लाहरू छानिएको थियो । विसुयोको राष्ट्रिय प्रवोधीकरण सम्बन्धी कार्यकलापहरू सञ्चालन पश्चात यी पाँचवटा जिल्लामा दुई वर्षको अवधिमा के कति परिवर्तन र प्रगति भयो मापन गर्नको लागि प्रत्येक जिशिका र सिसम२ परियोजनाको सहकार्यमा अन्तिम सर्वेक्षण (Endline Survey) सम्पन्न गरी श्रावण-भाद्र २०७३ मा तीनतह जिल्लास्तर (जिशिका, जिविस, विनि तथा स्रोतव्यक्ति), गाउँस्तर (२ नमूना गाविस/नपा) र विद्यालयस्तर (विद्यालय व्यवस्थापन, प्रअ, शिक्षक, अभिभावक, विव्यस, विद्यार्थी) बाट प्राथमिक तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको थियो । तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि प्रत्येक जिल्लाका दुईवटा गाविस/नपाबाट २० वटा विद्यालयहरू छनौट गरिएका थिए । प्रत्येक जिल्लामा तथ्याङ्क सङ्कलनको लागि विनि तथा स्रोतव्यक्तिहरूलाई जिविसस्तर र विद्यालयस्तरमा तथ्याङ्क सङ्कलनको रूपमा प्रयोग गरिएको थियो भने जिल्ला स्तरमा सिसम२ परियोजनाका सदस्यहरू संलग्न भएका थिए । तथ्याङ्कको गुणस्तर सुनिश्चित गर्नका लागि जिल्लास्तर (अन्तिम सर्वेक्षणका लागि तोकिएको सम्पर्क व्यक्ति तथा जिशिका) तथा केन्द्रीय स्तरबाट (शिक्षा विभाग र सिसम२) नियमित रूपमा अनुगमन गरिएको थियो ।